

Työympäristöosasto/AS/lh,mo

7.10.2003

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto

OIKEUSMINISTERIÖ
23.10.2003
ad 38, 41, 2002
OH030:00/2002
Lavo

Lausuntopyyntö 16.7.2003 OM 38/41/2002

**OIKEUDENKÄYNNIN JULKISUUS HALLINTOLAINKÄYTÖSSÄ
(Oikeusministeriön työryhmämietintö 2003:8)****1. Yleistä**

Oikeudenkäynnin julkisuudesta annettu laki 945/1984 ei alun perin koskenut hallinto-oikeuksia eikä niiden edeltäjiä. Sen sijaan se koski jo alusta saakka korkeinta hallinto-oikeutta. 1.11.1999 lähtien laki ulotettiin koskemaan myös hallinto-oikeuksia.

Korkein hallinto-oikeus ja useimmat hallinto-oikeuksien edeltäjät olivat lakia säädettäessä vastustaneet lausunnoissaan sen ulottamista hallintolainkäyttöön. Avoimuuden lisäämisen ja suullisten käsittelyjen määrän kasvamisen pelättiin aiheuttavan hallintolainkäytön puolella huomattavasti lisää työtä. Pääosin lienee kyse ollut kuitenkin asenteellisesta muutosvastarinnasta.

Laki viranomaistoiminnan julkisuudesta tuli voimaan 1.12.1999.

Keväällä 2000 oikeusministeriö asetti toimikunnan valmistelemaan uutta oikeudenkäynnin julkisuutta koskevaa kokonaisuudistusta Toimikunta jätti mietintönsä helmikuussa 2002 esittäen useassa kohdin avoimuuden ja julkisuuden lisäämistä oikeudenkäyntiin liittyvillä eri osa-alueilla ja samalla myös irtaantumista viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain salassapitosäännöksistä. Viimeksi sanottu laki määräsi salassa pidettäviksi asiakirjoja monelta osin suoraan lain nojalla. Osaa näistä salassapitomääräyksistä toimikunta ehdotti muutettaviksi siten, että ne olisivat vapautuneet salassapitovelvollisuudesta, ellei tuomioistuin erikseen olisi päättänyt salassa pitämisestä.

Niin ikään toimikunta esitti tuomioistuimien ratkaisujen julkisuuden lisäämistä ja oikeudenkäynnin perustietojen eli ns. diaaritietojen julkisuuden parantamisesta. Oikeudenkäyntien julkisuutta ehdotettiin lisättäväksi erityisesti kirjallisena käytävien oikeudenkäyntien osalta. Oikeudenkäyntien eri osa-alueiden salassapito- ja julkisuusmääräykset pyrittiin kokoamaan yhteen

Työympäristöosasto/AS/lh,mo

7.10.2003

lakiin. Lisäksi ehdotettiin uusia määräyksiä suullisen käsittelyn edellytyksistä, taltioinnista ja muutoksenhaun järjestämisestä.

Nyt käsiteltävän mietinnön laatineessa oikeusministeriön asettamassa työryhmässä hallintolainkäyttäjien edustus on ollut huomattava. Työryhmä esittää, että hallintolain käytössä ei noudatettaisi mainittua toimikunnan uudistettavaksi esittämää oikeudenkäynnin julkisuudesta annettua lainsäädäntöä, vaan sen asemesta vähäisempää avoimuutta ja julkisuuden suurempaa rajoittamista merkitsevää viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia eräin työryhmän esittämin muutoksin. Keskeisempänä perusteluna tälle esitykselle työryhmä tuo esiin, että useimmissa tapauksissa hallintolain osalta on kyse sitä edeltäneen hallintomenettelyssä tapahtuneen asian jatkokäsittelystä ja hallintolainkäyttöviranomaisille aiheuttaisi tuntuva lisätyötä erilaisten julkisuus- ja salassapitosäännösten soveltaminen hallintomenettelyyn verrattuna. On myös vedottu yksityisyyden suojaan, liike- ja ammattisalaisuuksien säilyttämiseen ja valtion turvallisuuteen. Laajoja hallintolainkäytön alueita on pidetty ikään kuin teknisluontoisina massajuttuina, joissa oikeudenkäytön avoimuuden ja julkisuuden perustana olevalla kansalaisten kontrolli- ja valvontafunktiolla ei olisi samanlaista merkitystä.

2. Avoimuuden lisääminen

Kuten oikeudenkäynnin julkisuus-toimikunnan mietinnöstä antamassaan lausunnossaan SAK katsoo edelleen, että tavoite lisätä oikeudenkäynnin avoimuutta ja julkisuutta on oikea. Mielestämme ei ole esitetty riittäviä perusteita sille, että hallintolainkäytön osalta tyydyttäisiin vähäisempään avoimuuteen ja julkisuuteen kuin muissa oikeudenkäynneissä. Sen vuoksi työryhmän esittämä lähtökohta pitäytymisestä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain säännöksiin edellä mainitun toimikunnan uudistettavaksi esittämän oikeudenkäynnin julkisuuslainsäädännön asemesta ei ole hyväksyttävä. Muutoin SAK viittaa oikeudenkäynnin julkisuus-toimikunnan ehdotuksesta antamaansa lausuntoon keväällä 2002.

Hallintolainkäytön toimintaperiaate siitä, kuinka lainkäyttäjä oma-aloitteisesti valitusasiassa hankkii tarvittavat lisäselvitykset ja ilman todistustaakkasääntöjä ikään kuin asettuu ratkaisemaan valituksen alaisen asian siten, kuin se olisi tullut aikanaan oikein ratkaista, voi pinnallisesti katsoen tuntua hyvältä, mutta käytäntö on osoittanut, ettei periaate ole toiminut kovinkaan hyvin. Kun etukäteen ei todistustaakkasääntöjen puuttuessa voida tietää tai

Työympäristöosasto/AS/lh,mo

7.10.2003

ennustaa, miten hallintolain käyttäjä tulee asian ratkaisemaan, kokevat kansalaiset ratkaisun helposti mielivaltaiseksi. Tällöin asianosaisten ja kansalaisten kontrollointi- ja valvontamahdollisuuksien tarve koetaan vähintäänkin yhtä tärkeäksi kuin muiden tuomioistuinten osalta.

Pelko lisätyön määrästä ja resurssipulasta ei voi olla riittävä peruste torjua avoimuuden lisäämistä. Yksityisyyden suoja, liike- ja ammattisalaisuuksien turvaaminen ja muut keskeiset salassapitosäätelyn aihealueet tulevat riittävässä määrin huomioon otetuiksi oikeudenkäynnin julkisuustoimikunnan mietinnön ehdotuksessa. Viittaamme tältä osin myös tekemiimme huomautuksiin.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

 Kirsti Palander-Laata